Ludmila ŞIMANSCHI
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

PARABOLIZAREA DISTOPICĂ ÎN ROMANELE LUI NICOLAE RUSU

Dystopian parabolization in the novels of Nicolae Rusu

Abstract: The article puts into question the adventure of remodeling the allegorical formula in different literary contexts: modern/ postmodern, soviet/ post-soviet. Recourse to parabola as a protest form, polemic with all masks of the post-industrial era, who preferred to retreat into an artificial optimism and get out of degringolade in inevitable world crisis, not only financial and political, but also the ontological, reveals the reactivation of the inherent function of allegorical writing to mark critical moments of being and resets the systems of values in an age when the old allegory we're pushed on the verge of psycho logical drama of simulation-provocation of reality within reality. The allegorisation of contemporary novels supports the dystopian message by that attempting to give a solution for restrictive ideologies reprehensible rescue. The reflection on the problems of postmodern human condition during the present history, particularly critical, such as political and social totalitarianism is central in the novels *Ratiad* and *Schlump-lambe* by Nicolae Rusu. The parabolic discourse of novels deconstructs the ideological idiolect, has a revealing prophetic value of metanoic transformation of human being in social and political tragic mutations. It is not a political or literary manifesto, but an aesthetic way with soteriological function, cooperation on dystopian land, doesn't press neither option, but also counts on complete freedom of the spirit, protects the human being of the danger of the lack of alternative.

Key words: Contemporary allegorisation, dystopian message, restrictive ideology, political and social totalitarianism, vangeful parabolic discourse, deconstruction of the ideological idiolect.

Rezumat: Studiul dat pune în discuție aventura remodelării formulei parabolice în contexte literare: moderne/postmoderne, sovietice/postsovietice. Recursul la parabolic ca formă de protest, polemică cu toate măştile epocii postindustriale, care a preferat să se retragă într-un optimism artificial eschivându-se degringoladei în o criză mondială inevitabilă, nu numai financiară şi politică, dar şi ontologică, relevă reactivarea funcției inerente a scriiturii parabolice de a marca momente critice de existență a ființei şi societăților, reaşezând sistemele de valori într-o epocă când de la vechea parabolă suntem împinşi în pragul psihodramei, al simulării-provocare de realitate în sânul realității. Parabolismul romanelor contemporane este susținut de mesajul grav distopic prin care se încearcă oferirea unei soluții de salvare de ideologiile restrictive condamnabile. Reflecția asupra problemelor grave ale condiției

BDD-A27859 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:02:08 UTC)

postmoderne umane în timpul istoric actual, cu deosebire critic, cum ar fi totalitarismul politic şi social este centrală în romanele *Şoboloniada* şi *Puşlamielul* de Nicolae Rusu. Discursul romanesc parabolic deconstruieşte idiolectul ideologic, având valoare revelatorie profetică a prefacerii metanoice a fiinţei în bulversantele mutaţii politice şi sociale. Nu este manifest politic sau literar, este o modalitate estetică cu funcţie soteriologică, cooperare pe terenul distopiei, neimpunând nicio opţiune, ci mizează pe libertatea deplină a spiritului, protejarea fiinţei de pericolul lipsei alternativei.

Cuvinte-cheie: Parabolizare contemporană, mesaj distopic, ideologie restrictivă, totalitarism social şi politic, discurs parabolic, deconstrucţia idiolectului ideologic.

Studiul dat pune în discuţie aventura remodelării formulei parabolice în contexte literare: moderne/postmoderne, sovietice/postsovietice. Abordarea paraboliculuі din perspectiva schimbărilor paradigmatice descoperă vitalitatea codului în istoria literară şi reconfigurarea genurială în fiecare epocă. Reîntoarcerea relativă spre tiparul clasic cu prelungirea în modernitate a tiparului roman-parabolă, care ia amploare în romanul existenţial şi explozia romanescă sud-americană, teatru-parabolă, parabolă politică, parabolă neorealistă, care recuperează dimensiunea magic-fantastică a realităţii cotidiene, şi puternicul reviriment în modernitate şi postmodernitate demonstrează că parabolizarea ca modalitate literară, formulă-tehnică, care transformă aventura şi căutarea în meditaţie asupra condiţiei umane, cod, categorie literar-semiologică, structură, dar, în subsidiar, o forma de joc narativ, mijloc de pătrundere într-o realitate ontică, univers conceput ca un joc, rămâne a fi viabilă istoric şi, de fiecare dată, apreciată drept nou mecanism de generare de sensuri prin supraîncărcarea realului cu dimensiuni noi şi de ieşire din scheme stereotipe (parabola existenţialiştilor, parabola detaşată de eul autorului, parabola tributară formulei realismului mitic şi magic, romanul istoric reciclat în varianta parabolei, parabola subversivă, subsumată esopismului din perioada sovietică, parabola care îşi subordonează o distopie totalitară, parabola literaturii).

Ficţiunea parabolică a devenit iarăşi mai puternică în postmodernitate decât ficţiunea asupra ficţionării, arhitectură deconstructivistă/constructivistă şi fracturistă/intertextualistă, odată cu depăşirea radicalismului constatărilor că parabolismul este desuet, aparţine prin excelenţă literaturii scrise sub comunism, stil literar şi, ca atare, mod de viaţă sovietic, tehnică de ocultare a mesajelor subversive, soluţie de compromis, cu valenţe estet-experimentale. Recursul la parabolic ca formă de protest, polemică cu toate măştile epocii postindustriale, care a preferat să se retragă într-un optimism artificial eschivându-se degringoladei în o criză mondială inevitabilă, nu numai financiară şi politică, dar şi ontologică, relevă reactivarea funcţiei inerente a scriiturii parabolice de a marca momente critice de existenţă a fiinţei şi societăţilor, reaşezând sistemele de valori într-o epocă când de la vechea parabolă suntem împinşi în pragul psihodramei, al simulării-provocare de realitate în sânul realităţii.

BDD-A27859 © 2018 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:02:08 UTC)

Dacă secolul al XX-lea literar intra din istorie în parabola existențială, scoțând spațiul din sferele istorico-geografice, atunci valențele parabolice ale romanescului postmodern, care revine la sistemul social şi politic, se înscriu pe coordonatele distopiei post-totalitare cu multiple nuclee narative. Structurile fictive postmoderne repun în evidență caracterul problematic şi plurivalent, care exprimă universalul. Plurivalența ficțiunilor şi structura lor intenționat aluzivă revelează categoria literar-semiologică a parabolei politice şi sociale. Textul depăşeşte simpla reflexivitate şi preocuparea pentru dimensiunea socială a existenței, căci „exemplaritatea etică a parabolei deține o intenție persuasivă expresă la nivelul contemplativ al reflecției şi cel performativ al comportamentului" [1, p. 36].

Formulă esopică resuscitată de Nicolae Rusu în romanul *Şoboloniada*, bazată pe operația de selectare a unor parabole, care sunt metabolizate şi apoi restituite metamorfozate cititorului, simplifică tentativa de exprimare a dezacordului față de contextul politic. Redimensionând propria tragedie, dar şi istoria Basarabiei în epoca postsovietică, discursul figurativ al romanului se centrează pe un nou tip de comunicare aluziv, incitând paralelisme cu realități istorice şi cu accepțiuni metafizice: „ ...înțelese că călcase nu pe coada vreunei şopârle pe care o poți lesne strivi sub talpa cizmei, ci pe coada unui balaur ce vărsa pe gură şuvoaie de vitriol, fulgere şi fum de pucioasă" [2, p. 135]. Revolta se manifestă prin intermediul registrului parabolic, formă de reactivitate împotriva experimentelor politice imperiale postsovietice, o supapă de rezistență, o strategie subversivă, dar şi defensivă. În subsidiar se configurează o contramitologie, evidențiind aspirația spre rostirea adevărului. Adevărul absolut, concludent pentru destinul omului, este surprins sub forma aluzivă a parabolei.

Deşi structura parabolică presupune îndepărtarea de trăirile prea personale, Nicolae Rusu riscă să creeze o formulă hibridă parabolică modernă în care mixează mărturisirea ambiguă, indirectă şi experiențele esențial-umane cu obsesiile şi experiențele personale. Autorul nu renunță la sine, esența nu precede existența, iar sensul parabolei nu e detaşat de eul autorului. Este configurat arhitectonic, pe mai multe niveluri narative, panopticul unei societăți umane în derivă, metabolizată în registrul parabolic incisiv şi pătrunzător prin care se aruncă lucid dezaprobarea auctorială vehementă asupra unor conştiințe sau comportamente reprobabile. Scrisul său e dezvelire a unei realități terifiante care există istoric, dar şi, desigur, în sine, autonom, detaşată de un subiect: „nu mai avea niciun rost să ceară, să insiste, să bată pe la uşi, chiar dacă scrie în Biblie că cine va bate i se va deschide − atâta timp cât poarta-i străjuită de Sarsailă, ea se va deschide doar pentru cei cu coarne" [1, p. 146]. Nu e o proiecție ideală a subiectului, ci e o realitate fictivă ce se vrea atotcuprinzătoare. Parabola modernă nu pretinde eliminarea realităților social-istorice, ci presupune o distorsiune a lor după nevoile unei estetici a revelării suprasemnificantului existențial: „În toate există o dreptate cerească, un echilibru universal, în caz contrar, lumea s-ar fi năruit de mult, s-ar fi destrămat în mici fărâme... Spiritul Suprem nu poate permite un dezechilibru al lumii, în consecință,

BDD-A27859 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:02:08 UTC)

un haos universal, la fel cum unii şerpi, chiar dacă într-un moment de eclipsă îşi devorează propria coadă, nu se pot sugruma pe ei înşişi" [1, p. 146]. Modelul parabolic care generează abstracţia are drept finalitate semnificantul transmimetic, dar nu conceptual, ci fenomenologic, păstrând un grad suficient de ambivalenţă retorică şi instituind pactul „între necesitatea de a fi înţeles şi aceea de a rămâne neînţeles, de a coopera şi de a destabiliza automatismele lecturii" [3, p. 56]. Parabolismul urmăreşte autenticitatea provocatoare şi opoziţională care subminează canonul, construind în trepte, prin parcursuri individuale, parabole ale condiţiei umane, în reperele geo-politice, inducând particularul către general, cu o posibilă întoarcere asupra aplicaţiilor particulare.

Parabolismul romanelor contemporane este susţinut de mesajul grav distopic prin care se încearcă oferirea unei soluţii de salvare de ideologiile restrictive condamnabile. Reflecţia asupra problemelor grave ale condiţiei postmoderne umane în timpul istoric actual, cu deosebire critic, cum ar fi totalitarismul politic şi social este centrală în romanul *Puşlamielul* de Nicolae Rusu. Discursul romanesc parabolic deconstruieşte idiolectul neoideologic, având valoare revelatorie profetică a prefacerii metanoice a fiinţei în bulversantele mutaţii politice şi sociale. Nu este manifest politic sau literar, este o modalitate estetică cu funcţie soteriologică, cooperare pe terenul distopiei, neimpunând nici o opţiune, ci mizează pe libertatea deplină a spiritului, protejarea fiinţei de pericolul lipsei alternativei. Parabolele antropo-sociale contemporane indică o neputinţă, descifrează disperarea şi aduc o soluţie radicală vindicativă a situaţiei de criză printr-un mesaj violent distopic. Fenomenologia dezvăluirii *inevidenţei* parabolice a situaţiei critice sociale şi politice create în cei 20 ani de independenţă ai statului contrafăcut Republica Moldova (statul Ribentrop-Molotov) este amplu valorificată de scriitorul basarabean Nicolae Rusu în romanul *Puşlamielul.* Textul parabolic este discontinuu, căci miza este nu atât firul acţiunii, cât reflectarea-alertare asupra evenimentelor prezentate. Incongruenţa asociativă din planul diegetic este atenuată de planul reflecţiei dianoietice. Alăturarea unor forme diferite de discurs: jurnalul pacientului, înregistrare a şedinţei de hipnoză, naraţiunea-mărturisire degajă multiple sensuri, dar autorul reuşeşte să instituie o convergenţă. Retorica impetuoasă a textului deschide interpretarea spre un suprasens şi spre analogie şi permite transmiterea mesajului peste tipurile de societate istorice sau imaginare unui context de receptare diferit configurat cu alte determinări. Lectorul este impus să ţină cont de dubla viziune, transferându-se alternativ dintr-un sistem în altul, căci naraţiunea nu este univocă, alegorică, de tipul romanului *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, ci polilectală, cu deschidere spre gândirea liberă şi neimpunerea unei grile ideologice de lectură. Orientarea vectorială spre orizontul spiritual cuprinzător al parabolei scapă naraţiunea de blocare în paralelismul liniar biunivoc al alegoriei, prelungind sensibilul spre metasensibil.

Naratorul Sergiu Leahu, profesor universitar, disident, luptător pentru drepturile omului, este incitat de prietenul său medic psihiatru Andrei să cunoască istoria tratamentului unui caz deosebit de boală paranoică cu defazare ideologică, atenţionat că în înregistrări transpare şi numele său. Sergiu Leahu încearcă să decodifice materialul

BDD-A27859 © 2018 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:02:08 UTC)

divers primit. Alternând observaţiile şi comentariile laconice, notele în stil telegrafic a mai multor evenimente, cu înregistrările digitalizate reconstituie realităţile politice şi sociale ale tranziţiei moldoveneşti, luând în vizor ascensiunea de succes a parvenitului Ştefan Fânaru, iniţial angajat al Ministerul Culturii, care face oportunism fiind informator al serviciilor securiste, apoi consilier al preşedintelui republicii, „fiinţă cu răspundere limitată” [4, p. 56], tip complexat, deopotrivă însă şi un cinic, dar şi un sentimental, un patetic, dar şi un ipocrit, un intrigant fără pereche. În jurnal Ştefan Fânaru anunţă căderea Imperiului Răului sovietic şi se interoghează asupra timpului necesar pentru a dispărea din mentalitate a sindromului terorii comuniste. Suferind de pe urma ratării unei avansări în postul de viceministru odată cu schimbarea regimului, mai cumpăneşte asupra implicării în politică nouă, declarând că „Politicianul basarabean e un original amalgam de haiduc Bujor, de bandit Kotovski, de filosof Hegel, de utopist Marx şi de bolşevic Lenin. În politică tragediile sunt jucate de bufoni, prefer să nu mă grăbesc” [4, p. 46]. Devenit consilier al preşedintelui, se transformă în *puşlamiel*, canalie cu rol minor, cu porniri inocente, fără vreun scop subversiv, care poate rezolvă orice problemă în propriul interes.

Revelatorii pentru modul parabolic distopic sunt înregistrările dialogului de la şedinţă de hipnoză de tratament a suferinţelor cauzate de schimbarea de sistem politic: „–Nişte înregistrări, un altfel de jurnal, al unei vieţi virtuale, căci sunt nişte viziuni ale lui Fânaru, pe care le-am cules în timpul şedinţelor de hipnoză. E vorba de reflecţiile sale din acea lume paralelă în care voia atât de mult să rămână” [4, p. 11]. Este construit experimental un univers psihologic virtual, trăit simbolic în fiecare an în data de 27 august, ziua independenţei *ţărişoricuţei,* pe o perioadă de 20 de ani, începând din 1992. Medicul îi oferă posibilitatea de a-şi realiza ipotetic destinul legat de societatea sovietică, iar pacientul depune eforturi ca această ţară-fantomă comunistă să supravieţuiască. Fânaru îşi proiectează fantasmagoric o grandioasa şi invincibila URSS care a rezistat puciului gorbaciovist, el devenind instructor de ideologie al Departamentului Cultură, învăţământ şi mass-media al Comitetului Central al partidului. Avansând în funcţii partinice, vine cu iniţiative legislative de restructurare absurdă: ocrotirea omului de ideile străine pentru el inoculate de duşmanii poporului sovietic, dreptul poporului sovietic la autoexterminare, instituirea invalidităţii pentru munca intelectuală a demnitarilor. Partocraţia sovietică ajunge a simula democraţia, amestecând principiile politice, rămânând a fi de fapt o dictatură şi mai feroce, cu propagarea unui realism socialist orbitor de fascinant şi un model sovietic de viaţă impus planetar, cu fenomenul corupţiei coordonat şi atitudine cinstită faţă de corupţie, denaturarea realităţii istorice şi a istoriei realităţii, corectarea lumii, proiectul realizării unei Uniuni Sovietice Mondiale. Statul terapeutic fantasmagoric de gândire deformată cu pericolul anomaliei grandomane, *lume a oglinzilor strâmbe* [4, p. 292] este în final analogizat paradoxal cu realităţile în care supravieţuieşte societatea basarabeană, când se perindă la conducere partide care stimulează şi promovează delapidarea inocenta a oamenilor de drepturile sale şi de identitate naţională: „ […] într-o dictatură e mai bine să ai de a face cu un singur potlogar, decât cu mai mulţi în democraţie” [4, p. 298].

BDD-A27859 © 2018 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:02:08 UTC)

Ispita ideologiei care atacă individualitatea este primejdioasă şi derapajul parabolei ajută să fie elucidate lucruri inevidente, fără să cadă în abuz doctrinar, dând materie de reflecție, dar şi motivație de viață, suport existențial, stimulând căutarea soluțiilor. Aceste romane ale supunerii totalitarismului doctrinar au la bază un discurs ce se constituie ca un supramesaj distopic care incită la trăire şi meditație, fiind un conglomerat de fapte şi afecte, de acte şi pasiuni, greu de separat prin efort intelectual pur. Fiind modalități de a trăi cu lipsa răspunsului univoc, nu astâmpără interogația, ci o întreține, amplificând-o prin paradox.

Referințe bibliografice

1. Zotta, Alexandru. *Parabola literară*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2007.
2. Rusu, Nicolae. *Şoboloniada*. Chişinău: Litera, 1998.
3. Maingueneau, Dominique. *Pragmatică pentru discursul* literar. Iaşi: Editura Institutul European, 2007.
4. Rusu, Nicolae. *Puşlamielul*. Iaşi: Junimea, 2017.

BDD-A27859 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:02:08 UTC)